

«Bare» en femtilapp

42 DEBATT

FREDAG 6. DESEMBER 2019 BERGENS TIDENDE

HISTORIER OM FATTIGDOM

«Bare» en femtilapp

Fattigdom i Norge handler om å ikke ha penger til det andre tar for gitt.

LIV SKOTHEIM
Debattansvarlig i BT

FATTIGDOM KOMMER I mange forkledninger. Mest synlig er tiggerne på gaten og folk i suppekø utenfor Korskirken. Den skjulte fattigdommen er vanskeligere å få øye på.

DEN FINNES I bydelene, i nabolaget, på fotballaget til datteren din, på jobben. Tall fra SSB viser at rundt 6500 barn vokser opp i fattige familier i Bergen.

«JEG PRØVER Å SKJULE at vi har lite penger. Å gå i alle barnebursdager har vi ikke råd til. Vi tar heller en hvit løgn om at vi er bortreist eller noe.»

«Anne» er blitt tusenkunstner i unnskyldninger for å skjule hvor fattig hun er. Hun er en av de mange fattige jeg har møtt denne høsten. Alenemoren bor i en kommunal leilighet i området rundt Slettebakken. I dette området er et av fem barn fattige, viser den nye Folkehelse rapporten for Bergen.

FATTIGDOM PÅ NORSK handler sjelden om å gå sulten til sengs, men om å ha bare akkurat det du trenger – og knapt nok det. Det handler om bekymringer for strømregningen. Om tannlegebesøket som må avlyses i år igjen, sønnen som drømmer om å gå på Stadion, eller datteren som ikke har ski til klasseturen på Kvamskogen.

FATTIGDOMMEN I NORGE betyr sjelden å sulte eller fryse, men å ikke ha penger til det andre tar for gitt. Forsker Hilde Danielsen forteller i dagens BT at å være fattig i et rikt land, kan være enormt belastende. Du står utenfor fellesskapet. Å ikke ha lykkes i et av verdens rikeste land, oppleves som ekstra skamfullt.

«Alle vipper en femtilapp til gaven til Bente», sier kollegaen. For mange en bagatell, for andre går det kaldt nedover ryggen. Det er nok til at ukebudsjettet rakner. «Vi samler oss i parken, alle tar med litt grillmat» blir ikke en hyggelig invitasjon når både kjøleskapet og kontoen er tom.

«Fattig kan takke seg selv for uføret de har havnet i», sa en bekjent av meg nylig. Uttalelsen er kunnskapsløs. Dårlig økonomi handler ikke bare om å ta seg selv i nakken. Fattigdom går i arv.

En bergenser i 40-årene forteller om en barndom preget av rus, og om hvordan han har følt seg sjanseløs fra starten:

«Jeg er så utrolig lei av være blakk. Lei av å være den ydmyke, krypende fyren, som ber folk om å få låne penger. Det tærer på kroppen.»

Å STÅ UTEFOR den norske velstanden er både stressende og ensomt. Fattigdomsforsker Tormod Bø har vist at alle bekymringene som oppstår når en ikke vet om en kan betale neste regning, gjør det vanskeligere å være en god mamma og pappa. Stress, konflikter og mer fraværende foreldre blir ofte resultatet.

I DAG STARTER BT serien «Historier om fattigdom» i samarbeid med SUJO (Senter for undersøkende journalistikk). Her løfter vi frem de fattiges egne fortellinger. Det skrives mye om fattigdom i norske medier, men stemmene vi hører er ofte politikere, forskere og frivillige organisasjoner, over hodene på dem som står midt i det. Målet med serien er å fortelle historiene til dem det virkelig gjelder.

SÅRT OG SKAMFULLT: Kravene som stilles til barnebursdager oppleves som en stor belastning for mange fattige familier.

FOTO: SAVAS BOURAS

Vi har spist middag på Robin Hood-huset, vært hjemme hos mennesker som sliter og vært med på matutkjøring til fattige. Resultatet er historiene som kommer i BT de neste ukene.

Du skal få lese historiene til gjeldsofferet, alenefaren og den kroniske syke. Til tiggeren, enken og den hjemløse. Veiene inn i fattigdom er mange og komplekse. Skyldfølelse, utrygghet og skam er en rød tråd i historiene.

EN DEL AV historiene er anonyme. Noen har trukket sine fortellinger like før

publisering. Belastningen ved å stå frem ble for stor. Det sier mye om skammen knyttet til det å være fattig.

Målet vårt med denne serien er å bevisstgjøre og skape forståelse for dem som har mindre enn de fleste.

De neste ukene skal «Anne» og andre fattige på Vestlandet komme til orde.

NÅ ER DET deres tur til å fortelle.

Jeg pantet flasker for å få råd til min sønns bursdag

MONIKA SCHELANDER
Bergen

FATTIG. ET ORD vi i Norge ikke ønsker å ta i vår munn.

Mange undrer seg på om det finnes fattige i Norge i dag. Ja, det gjør det. Vi glemmer dem bak ordet «lavinntektsfamilie».

Ordet «lavinntektsfamilie» er kanskje ikke like brutalt og hardt som «fattig», men konsekvensene er de samme, og følelsene rundt er de samme.

DET ER EKSTREMT frustrerende å sitte med følelsen av skam, av å ikke strekke til og mestre livet. Jeg tar meg i å snakke om dette i tredje person, men jeg kan fint endre det til meg, min og mitt.

Å være en «lavinntektsfamilie» er utfordrende. Som mor gjør jeg alt i min makt for å skjule det for barna. Når man lever i «beredskapsposisjon» hele livet, blir man psykisk utmattet. Det tærer på å spille at man har det bra.

HVORDAN BLIR MAN fattig i Norge i dag? I mitt tilfelle har det vært på grunn av helsemessige årsaker, kombinert med andre personlige utfordringer.

Jeg ble 55 prosent ufør i februar 2015, og hadde da gått på arbeidsavklaringspenger i seks år. Det sier seg selv at det i lengden ikke er ideelt i et hushold med én inntekt og to barn.

KAMP: Mine økonomiske utfordringer var på et tidspunkt så store at jeg nærmest følte meg kvalt, skriver Monika Schelander.

FOTO: ALICE BRATSHAUG

Uten mine foreldre som alltid har stilt opp for oss, og til og med bygget på huset slik at jeg og mine skulle få egen leilighet, vet jeg faktisk ikke hvor jeg hadde vært i dag. Uten dem kunne jeg ikke gitt mine barn den tryggheten de har vokst opp i.

Ja, jeg hadde barnetrygd og bidrag, men alt koster. Min inntekt minsket med 7000 kroner i måneden da det yngste barnet fylte 18 år, men de bor jo fortsatt hjemme.

MINE ØKONOMISKE UTFORDRINGER var på et tidspunkt så store at jeg nærmest følte meg kvalt. I mangel av bedre viten, og et ønske om at mine barn ikke skulle mangle noe, tok jeg noen valg som ikke var av de beste. Den dag i dag hater jeg reklame om hvor enkelt det er å skaffe penger.

Da et av barna mine fylte 12 år, ville han ha disko-bursdag. Hans klasse hadde «vedtatt» at enten ble alle eller ingen invitert til bursdager. Husk at det faktisk ikke er alle som har råd til dette. Men der var jeg, som hadde lovet min sønn dette.

JEG PANTET FLASKER for å få nok til å kunne kjøpe inn til bursdagen. Etter at jeg hadde pantet flaskene, hadde jeg 600 kroner å handle inn for til 30 elever. Jeg handlet på KIWI og kun First Price-produkter. Min indre kalkulator jobbet på spreng, og med klump i magen gikk jeg til kassen for å

betale. Jeg klarte det akkurat og forlot Kiwi tilfreds og glad.

En gang oppdaget jeg at et av barna mine hadde bursdagspenger i alle lommer. Uansett hva jeg vasket, fant jeg penger. Jeg spurte ham om dette, og svaret gikk rett i hjertet mitt, på en sår måte:

«Jeg vil aldri oppleve å stå uten penger, mamma».

JEG HUSKER ENNÅ dagen jeg ringte Bergen kommune og gråt høylytt i telefonen. Mannen jeg snakket med, forsikret meg om at det var lys i tunnelen. Det ga meg håp.

Men når vi snakker om de utfordrende periodene vi har hatt som en familie på tre, klarer ikke mine barn å kjenne seg igjen. På en måte er jeg veldig glad for det, fordi det vitner om at jeg har gjort en god jobb med å skjule, samt fått ekstremt god hjelp av familien. Men jeg ser hva det har kostet meg personlig.

JEG UNNER IKKE min verste fiende å gå gjennom mye av det som jeg har vært gjennom, men jeg ville heller aldri vært det foruten. Det har vært med på å forme meg til den jeg er i dag.

Og jeg vet at jeg ikke er alene om å ha det slik.

HISTORIER OM FATTIGDOM

NØD: Når du har 74 kroner igjen på konto, og det er to uker til lønn, blir du kreativ. Jeg vanner ut sjampoene og såpeflaskene for at de skal vare lengst mulig, skriver alenemoren i Bergen.

FOTO: ERIK BREKKE

Ingen vet at jeg er fattig

Barna mine og jeg lever på 480 kroner i uken.

ALENEMOR (33)
Bergen

JEG HAR STUDIEKOMPETANSE og tre fagbrev. Jeg jobber fast i full stilling i Helse Bergen. Jeg betaler skatt og er en vanlig mamma til to friske barn. Jeg eier min egen leilighet og bil. Alt ser tilsynelatende vanlig ut.

Likevel er hver dag en kamp. Hver eneste krone teller. Jeg er aleneforsørger i et lavtlønnet yrke, og det er ikke samfunnet vårt bygget for.

DAGSBUJETTET VÅRT ER 70 kroner – eller 68 kroner og 74 øre for å være nøyaktig – for meg og mine barn. Det skal dekke alt fra mat og drikke til lørdagsgodt og bleier, og ikke minst klær, sko og medisiner.

Jeg er en av de «usynlige» fattige, men ingen vet det. Ikke mine nærmeste, ingen på jobb, ikke engang min bror. Dette bærer jeg alene, i stillhet.

JEG PASSER IKKE inn i Nav-systemet. Jeg har ikke problemer med rus eller psyke, og er heller ikke kronisk syk. Jeg er bare aleneforsørger, men jeg eier leilighet og bil, og da får jeg ikke hjelp. Da blir jeg straffet.

NAV sier at jeg må selge huset og bilen for å få hjelp, flytte til et billigere sted, få hjelp fra familie, eller selge eiendeler. Det er ikke et alternativ. Da mister jeg alt jeg har spart opp. Jeg prioriterer stabilitet og trygghet for mine barn foran alt. For å rekke jobben klokken 7 om morgenen, passer gode venner barna før barnehagen åpner. Det er ikke bare å flytte fra alt dette.

JEG MOTTAR GRATIS matkasse en gang i uken, og handler konsekvent ut fra innholdet i den. Jeg bruker søndagen til å lage nøyaktig ukemeny med tilbudsapp, og bruker kalkulator i butikken, slik at jeg aldri risikerer å stå i kassen og kortet blir avvist. Handlelisten følges slavisk. Det er ikke rom for annet.

HVERDAGEN HANDLER OM å få alt til å være lengre. Når du har 74 kroner igjen på konto og det er to uker til lønn, blir du kreativ. Jeg vanner ut sjampoene og såpeflaskene for at de skal vare lengst mulig. Stovsugerposen bare tømmes, om og om igjen.

Vi kan aldri gå på kino, aldri gå ut og spise. Vi kan ikke vike fra ukeplanen og budsjettet. Vi har aldri lyset på i rom vi ikke oppholder oss i, og skruer innnetemperaturen ned til et minimum. Ungene går med ull inne. Vinteren kan være tøff.

Jeg ligger ofte våken om natten og tenker på neste strømregning. Det er russisk rulett. Jeg vet aldri hva den kommer på. Om jeg vil ha råd til å betale den. Hva jeg må snu på, for at det skal gå i null. Målet er å ikke gå i minus. Minus betyr at alt velter.

JEG HUSKER ET foreldremøte på skolen. En mor oppfordret alle foreldrene til å spare barnetrygden til barna. Det var provoserende og sårt å sitte å høre på hvor enkelt det var, hvor mye det utgjorde i året. At alle foreldre konsekvent burde spare trygden til barna.

Jeg bruker disse pengene fordi jeg må, ikke fordi jeg vil. Det er barnetrygd av en grunn, det er ikke sparepenger staten betaler ut.

MANGE SLITER NOK i det skjulte. Tar dårlige avgjørelser, tar opp dyre lån, lar være å betale. Da hopper ting seg fort opp og kommer ut av kontroll.

Selv har jeg jobbet ekstremt hardt for å ikke ta opp små, dyre kredittkortlån for at situasjonen skal bedres der og da. Jeg velger konsekvent vekk alt til meg selv – tannlege, klær og annet – for at barna skal ha det de trenger, og for at vi skal kunne beholde leiligheten.

Jeg ligger ofte våken om natten og tenker på neste strømregning. Det er russisk rulett.

NYLIG VAR JEG på fest hos sjefen min. Blant alle kollegene med flotte antrekk, gikk jeg med en 15 år gammel dressjakke med lapp under armen, faktisk det fineste plagget jeg eier.

Det gikk på selvtilliten løs.

BARNA SKAL ALDRI kjenne på situasjonen, eller vite at jeg gråter om natten fordi jeg ikke aner hvordan denne måneden blir. De skal alltid føle kjærlighet og nærhet fra meg, men ikke i form av penger. De skal lære at vi tar med matpakke som en god vane, og at vafler eller pølser ikke er en selvfølge.

Men jeg lengter etter at vi som familie kan være spontan. Bowle, gå på kino, eller bare kose oss med en is. Vi har sjelden råd til å bake. Ungene kan ikke hente seg en is i frysen. Vi kan ikke dra på badeland. Det kunne vært hyggelig, men vi har ikke rom for det økonomisk. Slik blir vi sosialt isolert.

JEG GRUER MEG til større hendelser som bursdag og jul. De innebærer automatisk at det går ekstra penger som ikke er å

oppdrive. Jeg spør selv: Når vil det snu?

Jeg kjøpte en fin tights til min datter med opptjente poeng fra H&M. Det var fantastisk å overraske henne med et plagg som for en gangs skyld ikke var brukt. Da hun kom hjem fra skolen med stort hull på kneet, var det jeg som gråt. Jeg visste at det ikke ble noen ny tights.

VI HAR MANGE kjente og kjære rundt oss. De inkluderer oss i alt fra fjelltur til kino, men også det er vanskelig. Man tenker at fjelltur er gratis. Det er det ikke. Fjelltur er bompenger, bensin og fristelser på veien. Plutselig er det gått 100 kroner, som ingen andre enn meg tenker på.

Å VÆRE FATTIG i 2019 er vondt. Jeg føler jeg blir straffet for å være aleneforsørger. Dette er ingen situasjon noen ønsker å være i. Et samlivsbrudd var alt som skulle til for å bli fattig.

Det kunne like gjerne vært deg.

BT kjenner skribentens identitet, men har valgt å anonymisere henne av hensyn til barna.

Historier om fattigdom

«Historier om fattigdom» er et samarbeid mellom BT og SUJO (Senter for undersøkende journalistikk).

Les flere innlegg på bt.no/debatt

